

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Банківська справа»
(назва освітньої програми)

на тему: **«РЕФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ
ПОЛІТИКИ НБУ»**

Виконавець:

студент ФФБС

Давидюк О.С.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Гаркуша Ю.О.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливою передумовою функціонування та розвитку національної економіки має стати вжиття комплексу заходів, спрямованих на постійне забезпечення стабільності грошової одиниці в Україні, що може прискорити вирішення широкого кола завдань, зокрема зростання рівня зайнятості, обсягів виробництва, забезпечення стабільності фінансового сектора та економічного розвитку держави загалом. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки висуває нові вимоги до економічної політики держави, які передбачають зміщення акцентів із зовнішньої орієнтації економіки на активізацію та стимулювання внутрішнього ринку через застосування податкових пільг, бюджетної політики, а також, що є особливо важливим, заходів грошово-кредитної політики. Оскільки грошово-кредитний інструментарій є одним із найважливіших важелів впливу держави на економічні процеси у ринковій економіці, це зумовлює особливу увагу до дій центрального банку, спрямованих на виконання його конституційної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

Мета дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних засад грошово-кредитної політики, її сутності, аналіз діючих інструментів монетарного регулювання Національного банку України та окреслення основних напрямів підвищення їх ефективності.

Завдання дослідження:

- Описати сутність, цілі та типи рефінансування банків;
- дослідити зарубіжний досвід рефінансування банків ;
- проаналізувати використання Національним банком України інструментів грошово-кредитної політики;
- запропонувати шляхи удосконалення дії каналів трансмісійного механізму грошово-кредитної політики Національного банку України;

Об'єкт дослідження. Об'єктом являються процеси рефінансування, як інструмент монетарної політики НБУ.

Предмет дослідження. Предметом є , методичні та прикладні підходи до застосування інструментів монетарної політики.

Методи дослідження: аналіз застосування постійно діючих інструментів рефінансування, оцінка застосування інструментів тонкого налаштування та специфічних інструментів рефінансування та Оцінка кредитних відносин системно важливих банків.

Інформаційна база дослідження: сайт НБУ, додаткова економічна література.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 1-го додатку. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінок. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 8 малюнків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні основи рефінансування банків»* досліджено сутність та нормативне забезпечення рефінансування банків. Розширення сфери діяльності банків за межі національних кордонів, лібералізація руху капіталу, глобалізація фінансових ринків породжують нові виклики щодо удосконалення монетарної політики центральних банків. Особливо значущим монетарним інструментом у сучасних умовах є рефінансування банків, яке у більшості країн світу стало запорукою відновлення економіки та банківського сектору під час останньої світової фінансової кризи. Незважаючи на інтеграцію України до глобального фінансового простору, недостатньо сформованим є механізм рефінансування вітчизняних банків, особливо в екстремальних умовах. Термін «рефінансування» трактується багатьма науковцями та практиками з різних

позицій. Тому дослідження сутності рефінансування банків, його механізму у сучасних умовах фінансової глобалізації є надзвичайно актуальним питанням. Значні зміни в банківській діяльності потребують дослідження причин та наслідків використання банками коштів, отриманих за рахунок рефінансування для подальшої діяльності на фінансовому ринку. Рефінансування банків передбачає об'єктивне визначення поточного й бажаного стану їх балансів, ризиків, скоординоване управління фінансовими ресурсами банків, вибір таких управлінських рішень, які б сприяли забезпеченню найбільш ефективного використання коштів, залучених на рефінансування. Серед інструментів грошово-кредитної політики важливе значення має політика, яку проводить НБУ як кредитор в останній інстанції. У країнах із розвинутими ринковими відносинами центральний банк надає кредити комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам, рефінансуючи їхні активні операції, тобто здійснюючи переоблік комерційних векселів і надаючи ломбардний кредит.

Національний банк України також використовує зазначені вище види кредитування, але на початку своєї діяльності у ролі центрального банку НБУ застосовував як адміністративні, так і ринкові методи кредитування, причому суб'єктами кредитування були і господарюючі суб'єкти, і Мінфін. НБУ кредитував безпосередньо дефіцит державного бюджету і надавав так звані централізовані кредити певним секторам економіки, тобто опосередковано покривав недостачу ресурсів для фінансування державного сектора економіки.

Особливим органом державного управління являється Національний банк України. Він є центральним банком і всі завдання, принципи організації, функції та повноваження визначаються відповідними законами, а також Конституцією України. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки. Економічна сутність кредитів Національного банку на макрорівні полягає в тому, що через кредитування комерційних банків та інших кредитних установ здійснюється емісія грошей

в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці. Це створює умови для експансії кредитної діяльності банків. На мікрорівні кредити Національного банку сприяють підтриманню комерційними банками своєї ліквідності на необхідному рівні, зміні структури їхніх активів на користь позичкових операцій, а також розширенню, за необхідності, обсягу кредитної допомоги своїм клієнтам. Національний банк також використовує свої кредити для розв'язання певних економічних завдань, зокрема для фінансового підтримання окремих галузей, здійснення санаційних заходів щодо деяких підприємств, реструктурування виробництва на користь продукції широкого вжитку тощо.

У другому розділі *«Оцінка кредитних відносин між національним банком та комерційними банками»* проведено аналіз застосування постійно діючих інструментів рефінансування Національного банку України. Національний банк є банком банків, кредитором в останній інстанції, тобто тільки цей банк може задовольнити додаткову потребу економіки в кредитах. Якщо комерційні банки та інші кредитні установи використали всі можливості для збільшення або поповнення своєї ресурсної бази через рефінансування активів на фондовому ринку або на ринку міжбанківських кредитів, вони звертаються до центрального банку. У нашій країні кредитором в останній інстанції є Національний банк України. Проводячи відповідну грошово-кредитну політику, він може кредитувати комерційні банки через: закриті кредитні аукціони; операції РЕПО (купівля — продаж державних цінних паперів) і рефінансування інвестиційних операцій (вкладення коштів у векселі та акції суб'єктів підприємницької діяльності). Економічна сутність кредитів Національного банку на макрорівні полягає в тому, що через кредитування комерційних банків та інших кредитних установ здійснюється емісія грошей в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці. Це створює умови для експансії кредитної діяльності банків. В даному розділі розкрито питання кредитних відносин між НБУ та комерційними банками. Процес кредитування включає контроль з

банку за виконанням умов кредитної угоди, цільовим використанням, своєчасним і повним погашенням кредиту, підтримуючи тісний зв'язок з позичальниками та гарантом повернення кредиту на протязі всього періоду користування кредитом. Особлива увага приділяється своєчасності сплати позичальником відсотків за користування позичкою. Кожен банк розробляє і здійснює свою кредитну політику, що складається під впливом поточних та перспективних задач банку, а також економічної кон'юнктури. В процесі проведення кредитних операцій банк дотримується кредитної політики і тому періодично аналізує склад та структуру кредитного контролю.

Від структури і якості кредитного портфеля банку в значній мірі залежить стабільність, репутація та фінансовий успіх. Тому банку необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи крупних кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від кредитної політики. Потрібно спрямувати зусилля на виявлення в складі кредитного портфеля великих та крупних кредитів, а також проблемних позичок, що потребують підвищеної уваги. Контроль за крупними і проблемними позичками може складатися з повторної перевірки бухгалтерської та фінансової звітності, перевірки документації, якості застави та ін. При контрольній перевірці знову ж таки розглядається питання про відповідність даної позики кредитній політиці банку, оцінюється кредитоспроможність та фінансовий стан позичальника.

У третьому розділі *«Удосконалення процесу рефінансування банків»* досліджено міжнародний досвід регулювання рефінансування банків та удосконалення процесу рефінансування НБУ. Дослідивши зарубіжний досвід управління ліквідністю. На сучасному етапі функціонування вітчизняного грошово-кредитного ринку рефінансування банків є цілком сучасним і необхідним інструментом монетарної політики та одним із визначальних факторів стабілізації фінансових ринків, особливо за умов в яких є зараз Україна. Події останніх років продемонстрували явні протиріччя існуючого механізму рефінансування банків. Зокрема, його вибіркового характеру та

недостатній контроль з боку Національного банку України за використанням банками отриманих ресурсів, що не сприяє посиленню кредитної активності банків саме у взаємодії з реальним сектором економіки. Тому на сьогоднішній день застосування цього монетарного інструменту впливу на ліквідність банківських установ не позбавлено певних недоліків. Отже виникає необхідність подальших теоретичних досліджень і пошуку практичних рішень, спрямованих на покращення механізму рефінансування банків у нашій країні, недопущення неконтрольованого рефінансування банків у нашій країні, недопущення неконтрольованого рефінансування, яке може спричинити ріст інфляції.

Окремі питання організації процесу рефінансування банків в Україні досліджено у багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. Найвагоміший внесок у дослідження даної проблеми зроблено в наукових працях О.Барановського, О.Вовчак, Н.Гребеник, О.Дзюблюка, А.Гальчинського, В.Корнеєва, Т.Косової, С.Міщенко, А.Сомик, М.Савлука, В.Стельмаха, В.Ющенко та ін.. Досліджуючи сучасну практику використання цього інструменту та його важелів центральними банками, автори наголошують на необхідності вдосконалення рефінансування вітчизняних банків Національним банком України з урахуванням особливостей національної банківської системи. Стійкість банківської системи має вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності країни в цілому. А особливої актуальності дослідження даних питань набуває в сучасних умовах, коли відбувається активна інтеграція національних економік у світове господарство та підвищується їх взаємозв'язок. Тому виникає необхідність удосконалення вже існуючих та запровадження нових механізмів, які підвищують стійкість до криз у банківській системі. Так, з кінця 70-х років ХХ століття по сьогодні кризи банківської системи відбулися більш ніж в сімдесяти державах, причому в деяких з них відбулися неодноразово. Отже, перш за все необхідно дослідити саме поняття “ кризи банківської системи”. Варто зауважити, що в науковій літературі не має

чіткого визначення даного поняття, оскільки досить важко провести межу між проблемами окремого банку чи групи банків від кризи всієї банківської системи. Українське законодавство регламентує, що рефінансування — це надання банкам кредитів у встановленому НБУ порядку. При цьому НБУ виконує функції кредитора останньої інстанції. А регулювання ліквідності банківських установ є основною метою рефінансування. Основними важелями регулювання при рефінансуванні виступають облікова ставка та строк надання кредиту. НБУ здійснює рефінансування банків за процентною ставкою, що не нижча, ніж облікова ставка НБУ, та яка протягом дії кредитного договору не підлягає коригуванню. А у випадку кредиту овернайт розмір про(центної ставки залежить від його виду під забезпечення або бланковий. На сучасному етапі функціонування вітчизняного грошово-кредитного ринку рефінансування банків є цілком сучасним і необхідним інструментом монетарної політики та одним із головних факторів стабілізації фінансових ринків, особливо за умов в яких зараз перебуває Україна. Аналізуючи існуючий механізм рефінансування банків виявлено недоліки та розбіжності у його системі, спричинені недостатнім контролем з боку НБУ та його вибірковим характером, саме це впливає на послаблення кредитної активності банків з сектором економіки.

В цілому варто відмітити, що система рефінансування та управління міжбанківським кредитним ринком і ліквідністю банківської системи постійно знаходиться в розвитку. При цьому така ситуація характерна не лише для країн, які розвиваються, але і для країн з достатньо розвинутою фінансовою системою, таким прикладом є реформа дисконтного вікна в США. Тому і в Україні необхідно розвивати та удосконалювати систему рефінансування. Адже створення ефективної сучасної системи рефінансування сприятиме стабільності в банківській системі та дасть поштовх до її розвитку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Механізм рефінансування банків мало досліджений і слабо розвинутий в Україні, як у теоретичній, так і практичній площинах.
2. Економічна сутність кредитів Національного банку на макrorівні полягає в тому, що через кредитування комерційних банків та інших кредитних установ здійснюється емісія грошей в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці.
3. В економічній літературі поняття «фінансовий (фінансово-кредитний) механізм» є досить поширеним. Але єдиної думки щодо його визначення не існує.